

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

בי קל קל

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

ל ד ל ד יב

וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אָרְצָךְ: (ב) וְאָעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל
וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדְּרָה שְׁמֶךָ וְהָיָה

בְּרַכָּה

תרגום אשכנזי קא

דיינעם פֿאַטערס הויזע אין דאָז
לאַנד, דאָז איך דיר צייגען
ווערדע. (ב) איך ווילל דיר צו
איינער גראַסען נאַציאָנאַלען,
ווילל דיר זענען, אונר דיינען
נאַמען גראַסען ווערדען לאַסען,
דאָ

תרגום אונקלוס

וּמִי־דוֹרְתָךְ וּמִבֵּית אָבִיךָ לְאֶרְעָא דִּי
אֲחֻזִינָךְ: (ב) וְאָעֲבָדִינָךְ לְעַם סָגִי וְאֶבְרַכִּינָךְ
וְאֶרְבִּי

ר ש י

בעולם: (ב) ואעשך לגוי גדול. לפי
שהדרך גורמת לג' דברים ממעטת פרייה
ורבייה וממעטת את הממון וממעטת את
השם לכך הוזקק לג' ברכות הללו שהבטיחו
על הבנים ועל הממון ועל השם: ואברכך.

בממון ב"ר: והיה ברכה. הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם ונח ומעכשיו
אתה תנכך את אשר תחפון ב"ר. ד"א ואעשך לגוי גדול. זה שאומרים אלהי אברהם. ואברכך.
זה שאומרים אלהי יצחק. ואגדלה שמך. זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן
ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בהם: מארצך. והלא כבר ילא משם עם אביו ונא לתן אלא
בך אמר לו התרחק עוד ולא מבית אביו: אשר ארצך. לא גלה לו הארץ מיד כדי למצנה
בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. כיולא בו את בנך את יחדך אשר אהבת (בראשית
ב"ב). כיולא בו על אחד ההרים (שם) כיולא בו וקרא עליה את הקריאה אשר אביו דובר
אליך (יונה ב'):
וּבְרַכּוּ

ב א ו ר

הקב"ה התרחק עוד מבית אביו, ור"א פירש וכבר אמר השם אל אברהם לך לך מארצך כי
הדבור הזה היה בעודנו באור כשדים ושם לכו לעזיב ארצו ומולדתו ובית אביו אשר שם,
ואינו נכון כי אם היה בן היה אברהם עיקר הנסיעה מבית אביו במלות האלהים ותחא אביו
ברכון נפשו הלך עמו והכתוב אמר ויקח תרח את אברהם בנו (לעיל י"א ל"א), יורה כי אברהם
אחיו אביו ובעלתו ולא מאור כשדים ללכת ארצה נענן ועוד כי הכתוב שאמר ויקח את אביכם
את אברהם מעבר הנהר ואילך אותו בכל ארץ כנען (יהושע ב"ד ג') היה ראוי שיאמר ויקח
את אביכם מאור כשדים ואילך אותו בכל ארץ כנען כי משם לוקח ושם נלטה בזה, ועוד
יקשה עליהם כי אברהם בלוחו את אליעזר לקחת אשה לבנו אמר לו כי אל ארצו ואל מולדתו
תלך (בראשית כ"ד ד'), והוא הלך אל ארם נהרים אל עיר נחור אם כן היא ארצו ומולדתו
ושם נאמר אם לא אל בית אביו תלך ואל משפחתי (שם ל"ח), כי שם בית אביו ומשפחתו שהיא
מולדתו לא כאשר השתבש ר"א לומר אל ארצו חרן ומולדתו אור כשדים והנה הוא האומר
כאן כי באור כשדים נאמר לו לך לך מארצך ומולדתך ומבית אביו והנה לו ארצות רבות,
אבל העיקר כבר ידעת אותו ממה שכתבנו בסדר שלפני זה כי חרן היא ארצו ושם מולדתו
והיא ארץ אבותיו מעולם ושם נלטה לעזוב אותם וכך אמרו ב"ר לך לך אמת מארם נהרים
ואמת מארם נחור וטעם להזכיר ארצך ומולדתך ובית אביו כי יקשה על האדם לעזוב ארצו
אשר הוא יושב בה ושם אהביו ורעיו וב"ש כשהוא ארץ מולדתו ששם נולד וב"ש כשיש שם כל
בית אביו ולכך הולך לומר לו שיעזוב הכל לאהבתו של הקב"ה. (הרמב"ן): אראך, מנהג
הלשון להוסיף נו"ן באחרונה לפעמים לתפארת הלשון כמו שפתי ישחוקך (תהלים ס"ג ד'),
וכאשר תמסר יבוא לפעמים דגש להשלימה ולא יבוא הדגש רק בהפסק ולפניו חנועה קטנה.
(הרד"ק): (ב) והיה ברכה, כמו ותהיה והוא לוי במקו' עמיד כמו ומת בהר (דברי' ל"ב
מ"ט), ואם בין כוננים שים קנך (עובדי' א' ד'), וכירושו אמר לו כל כך תהי' ברכתך
והללקתך גדולה עד שמהיה ברכה לאחרים כי כשיצרך אדם בנו יאמר לו ה' יצרכך בברכה
אברהם

תרגום אשכנזי

לך לך יב

בְּרָכָה: (ג) וַאֲבָרְכֶה מְבָרְכֶיךָ
וּמְקַלְלֶיךָ אֲאִר וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל
מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה: (ד) וַיִּלֶךְ אֲבָרָם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיִּלֶךְ אִתּוֹ
לֹט וְאֲבָרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים
וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחֶרֶן:
(ה) וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שָׂרֵי אֲשֶׁתוֹ
וְאֶת־לֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־
רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחֶרֶן וַיֵּצְאוּ לְרֶכֶת
אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶת־רָצָה

דוא זעלבסט זאללסט איין זעען
גען זיין: (ג) איך ווילל נעמליך
זענגען, דיא דייך זענגען, ווער
דיך פלוכט, רען ווילל איך פֿער־
פלוכען, אונר מיט דיך ווערדען
זיך אללע געשלעכטער דעם
ערדרייכס זענגן. (ד) אברם ריין=
טע, וויא דער עוויגע איהם גע=
זאנט האטטע, מיט איהם ריין=
טע לוט, אונר אברם וואר פֿינף
אונר זיעכענציג יאהר אלט
בייא זיינעם אברייזען פֿאן חרן.
(ה) אברם נעמליך נאהם זיינע
פֿרויא שרי, זיינעס ברודערס
זאהן לוט אונר אלל איהר גוט,
וועלכעס זיא געוואנגען, וויא
אויך דיא זעעלען, דיא זיא צו
חרן ערווארבען, אונר גינגען

כנען

אויס, אום אין דאן לאנד כנען צו ריזען, קאמען אויך ווירקליך אין דעם לאנדע כנען אן.

תרגום אונקלוס

ר ש י

וְאָרְבֵי שְׂמָה וַחֲהָא מְבָרְךָ: (ג) וַאֲבָרְכֶה מְבָרְכֶיךָ
וּמְלַטְטֶיךָ אֵילוֹט וַיִּחְבְּרְכוּ בְּדִילְךָ כָּל זֶרְעֵי
אֶרֶעָ: (ד) וַאֲזַל אֲבָרָם כְּמָא דִּי מְלִיל עַמִּיָּה
יֵי וַאֲזַל עַמִּיָּה לֹט וְאֲבָרָם בֶּר שִׁבְעִין וַחֲמִשׁ
שָׁנִין בְּמִפְקֵיָה מִחֶרֶן: (ה) וְדִבֶּר אֲבָרָם יִח
שָׂרֵי אֶתְחִיָּה וַיִּח לֹט בֶּר אַחֲוָהִי וַיִּח כָּל
קְנִיָּהוֹן דִּי קְנֹו וַיִּרֵת גַּפְשָׁתָא דִּי שְׁעִבִידוֹ
לְאוּרִיחָא בְּחֶרֶן וַנְּפָקוּ לְמִזְל לְאֶרֶעָ

(ג) ונברכו בך. יש אנדות רבות וזהו פשוטו
אדם אומר לנו תהא כאברה' וכן כל ונברכו
בך שנמקרא זה מוכיח בך יברך ישראל
לאשר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה:
(ה) אשר עשו בחרן. שהכניסן תחת כנפי
השכינה אברהם מגייר את הא־שִׁים ושרה
מגיירת הנשים ומעלה עליהם הכתוב
כאלו עשאים. ופשוטו של מקרא עבדים
ושפחות שקנו להם כמו עשה את כל
הכבוד הזה (בראשית ל"א) וישראל עושה
סיל (כמדבר כ"ד) לשון קינה וכונס:
ויעבור

ב א ו ר

אברהם: (ג) מברכיך, לשון רבים: ומקללך, לשון יחיד כי מעטים יהיו המקללים אומיו:
אאר, מהכפולים כי שרשו ארר, והוא עתיד מננין הקל בפלס אָסב: ונברכו בך, שיהיו
מבורכים בעבודך וזכותך לא מסבתם, ובל"א (תולען דורך דייך געזענגעט ווערדען), ואין כן
פיל' והתברכו בזרעך, וזהו הפרש שיש בין נפעל להחפעל: (ה) רכושם, כולל כל ממון
האדם, מקנה הנהמה וכסף וזהב וכל מטלטלין: אשר עשו, לשון אסיפה וקנין והם העבדים

ה מ ע מ ר

(ד) וילך אחר לוט, כלומר לוט הלך רק עם אברם אבל לא על פי ה' ולכן אין לנו
לוט חלק ונחלה בארץ ישראל. (ה) אשר עשו, כתב הרב המבאר: ורו"ל פירשו וכו' ולדעתם
מלת עשו חוזרת על אברהם ושרה ע"כ, והנה באמת אם יתפרש איך שיתפרש בכל זאת עשו
מוסב על הנושאים אברם ושרי כמו פעל רכשו במאמר הקודם, ואין הבדל בזה בין דעת ח"ל
ודעת יתר המפרשים, אך רנה לומר כי לדעת ח"ל הוא מוסב על אברהם ושרה לנד, ולדעת

לך לך יב

כְּנַעַן: (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ
עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה
וַהֲכַנְעֵנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ: (ז) וַיֵּרָא

יהוה

חרגום אשכנזי קב

(ו) דא צאג אברם דורך דאז
לאנד ביז אין דיא געגענדר פאן
שכם, ביז אן דען האין מורה.
דאז פאלק כנען וואר דאמאלס
נאך אים לאנדע. (ז) דער עוויג
גע ערשיען דעם אברם, אונד
שפראך

ר ש י

(ו) ויעבור אברם בארץ. נכנס לתוכה:
עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב
בשיבואו להלחם לשכם: אלון מורה. הוא
שכם הראהו הר גריזים והר עיבל ששם
קבלו ישראל שבועת התורה: והכנעני אז
בארץ. היה הולך וכובש את ארץ ישראל

חרגום אונקלוס

דְּכַנְעַן וְאִתּוֹ לְאֶרְעָא דְּכַנְעַן: (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם
בְּאֶרְעָא עַד אַחַר שְׂכָם עַד מִישַׁר מוֹרָה
וַכְּנַעֲנָא בְּכִין בְּאֶרְעָא: (ז) וַאִיחָגְלִי יי
לאברם

ב א ו ר

והשפחות שקנו בחרן, ויהיה עשו כמו עשה לי את החיל הזה (דברים ח' י"ז), ורז"ל פי' על
הנפשות שגיירו והחזירו לאמונת האל ולדעתם מלת עשו חזרת על אברהם ושרה, כי אמרו
שאברהם היה מגייר האנשים ושרה הושים, וגם אונקלוס תרגם וית נפשא דשעבידו לאורייתא
בחרן, ויהי לפי פי' עשו כמו אשר עשה את משה ואת אהרן (שמואל א' י"ב ו'), שהגדילס
ולמדס, והמתרגם האשכנזי תרגם בלישנא דמשממע לתרי אפי': (ו) שכם, לא נולד אז עדיין
שכם בן חמור שעל שמו נקראת העיר בן רק משה כתב השם שהי' לה נימיו, נ"כ הראב"ע,
ואין לורך לזה, כי אולי שכם אחר הי' שם מקדס, והיתה העיר נקראת על שמו, או אירע
שהי' שם איש ושם עירו שזה, בלי סנה מיוחדת. והרמב"ן כתב שהי' שכם בן חמור נקרא בן
על שם עירו, אבל לא מצאנו בכתוב שיקרא האיש על שם עירו בלא יו"ד היחס: אלון מורה,
אונקלוס ויב"ע תרגמו אלון, מישר, ולשון הרמב"ן ואלון מורה זהו במקום שכם ונקרא גם
בן אלוני מורה כמו שכתוב מול הגלגל אלל אלוני מורה (דברים י"א ל'), ושם הר גריזים
והר עיבל ששם וקרוב לירדן שנאו שם בתחלת ביאתם בארץ, אבל אלוני ממרא הוא מקום
אשר הוא בארץ חברון רחוק מן הירדן, ודע כי בכל מקום שיאמר הכתוב אלוני ממרא שם
ממרא הוא על איש אמורי שהמקום ההוא שלו כמו שאמר והוא שכן באלוני ממרא
האמרי אזי אשכל ואחי ענר (לקמן י"ד י"ג), וכל אלון מורה ואלוני מורה נקרא המקום
ההוא על שם איש ששמו מורה אבל זה כנעני הוא מארץ הכנעני היושב בערבה ובשחזיר
הכתוב ממרא סתם הוא שם העיר כמו שאמר ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא
קרית הארבע הוא חברון (שם ל"ה כ"ז), על פני ממרא הוא חברון (שם כ"ג י"ט),
כי האיש אשר לו אלוני נקרא על שם העיר, וכן שכם בן חמור בשם העיר שכם,
(ועיין מ"ג לפני זה), ובנ"ר על דעתיה דרבי יהודה אתרא הוא דשמיה ממרא, ועל דעתיה
דרבי נחמיה גברא הוא דשמיה ממרא עכ"ל: והכנעני או בארץ, היה הולך וכובש את א"י מזרעו
של שם שבחלקו של שם נפלה בשחלק גח את הארץ לבניו שנאמר ומלכי לך שלם (שם
י"ד י"ח), לפיכך ויאמר אל אברם לורעד אתן את הארץ הזאת עתיד אני להחזירה לבניך שהם
מזרעו של שם, (רש"י), וכן סופרי האומות המיחסים ג' חלקי העולם הקדומים לג' בני נח,
מיחסים חלק (האסיאה) לבני שם, אך הרמב"ן בפסוק ומלכי לך שלם תפש עליו מפסוק
ויהי גבול הכנעני מכידון (שם י' י"ט) ע"ש, ויש לי עוד דברים בזה, ואם יגזור ה' בחיים
אשריך בזה נקו"א: או, מלת אז מורה על זמן מיוחד, פעם לשלול זמן המוקדם, ר"ל אז ולא
קודם, ופעם לשלול זמן המאוחר, ר"ל אז ולא עתה, וכאן לפי פי' רש"י תשלול זמן המוקדם,
וכן פי' הראב"ע בתחלת דבריו, וכן מתורגם בל"א: (ז) וירא, שראו ראה והוא מבין נפעל

ה מ ע ר

שאר המפרשים מוסב עשו גם על לוט. (ו) אלון מורה, הרמב"ן ז"ל תרגם אלון (החין),
יהוא

תרגום אשכנזי

שפראך: דיינעם זאמען ווילל
איך דיעועס לאנד איינגעבען!
דא בויעטע ער איינען אלטאר,
דעם עוויגען צו עהרען, דער
איהם ערשיענען וואר. (ח) ער
צאג פאן דא ווייטער אין דאז
געבירגע צור מארגענווייטע פאן

לך לך יב

יהוה אל-אברם ויאמר לזרעך
אתן את-הארץ הזאת ויבן שם
מזבח ליהוה הנראה אליו:
(ח) ויעתק משם ההרה מקדם

ר ש י
ביח

מזרעו של שם שנחלקו של שם ונפלה כשחלק
נח את הארץ לבניו שנאמר ומלכי כדק
מלך שלם (בראשית י"ד) לפיכך ויאמר
אל אברם לזרעך חזן את הארץ הזאת
עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו
של שם: (ז) ויבן שם מזבח. על בשור'
הזרע ועל בשורת. ארץ ישראל: (ח) ויעתק משם. מקדם לבית אל. במזרחה של
בית

תרגום אונקלוס

לאברם ואמר לבנך אתן יח ארעא הדיא
ובנא חמן מדבחא קדם יי דאיתגלי ליה:
(ח) ואסתלק מתמן לטורא ממדנח לבית
אל

אל
הזרע ועל בשורת. מקדם לבית אל. במזרחה של
בית

ב א ו ר

הי"ד בלירי לתשלום הדגש הראוי להיות בפ"ם לחסרון נו"ן נפעל, ולפי שהרי"ש לא תקבל דגש
נחזר אל החירק שבאות אית"ן ונעשה לירי, והיה ראוי להיות ויבן אה. ונפלה ה"א השרש לפי
שלא תמות אחרי הסגול שהיא ת"ק רק בהיות הנגינה תחמיה, ובאן שבה הנגינה להיות מלעיל,
בעבור הוא"ו המהפכת העתיד לעבר: הנראה, ציונוי מבנין נפעל והוא חאר כדרך הבינוני:
(ח) ויעתק, מבנין הפעיל והוא יולא כמו המעתיק הרים (שם ט' ה'), ויהיה מוסב על אהלו
הנאמר אח"כ, או יהיה עומד ויולא מבנין אחד, וכמהורבים: ויט, שרשו נעה, והראוי ויבן אה.
והע"ת בדגש לחסרון הנו"ן, ובעבור הוא"ו המהפכת מעתיד לעבר נעתקה הנגינה אל הי"ד,
ונפלה ה"א, כמ"ש בפסוק שלמני זה על מלת וירא, ודגש הע"ת נשמט, כי לא יבא לעולם
באות שאין בה נקודה לגמרי, ובא הלירי לתשלום הדגש כדינו: מקדם לבית אל, פירש'
במזרחה של בית אל נמלאת בית אל במערבו הוא שנאמר בית אל מים עינל, הכוונה כמ"ש
הרא"ם ז"ל שם"ס מקדם כמ"ס בעדן מקדם (לעיל ב' ח'), מפאת מזרחה שפירושו במזרחה,
ומלת מקדם דבקה עם ההרה שההר הוא במזרחה של בית אל, לא עם מלת משם דא"כ יהיה
האהל הנטוי בהר לפאת מערב בית אל, והבחוז אומר ויט אהלה בית אל מים, משמע שבת
אל הית' למערב האהל ענ"ל, וכן מיב"ע לטורא דממנוח לבית אל, ואל תחמה על היות
חיבת

ה מ ע ר

והוא אינו מכוון לתרגום מיאור, רק הוא יער קטן כומח עלים, והעמים עבדו שם לאלהיהם,
והנה אלון הוא שם לעץ אחד, ונקרא גם הקבוץ מהם בלשון יחיד (וכן הענין במלת אשרה
שגם זה תרגם הרב (החין), ועיין מ"ש ידידי רי"ו ונבאורו לספר ד"ה א' (י' י"ב) ולד"ה ב'
(י"ד ב'), ובא גם ברבוי אלוני, אולי היה להם כמה יערות שם לאלילים שונים. (ז) ויבן,
הנה שם הוא קרוב לירדן אלל הרי גרזיים ועיבל כמ"ש הרב השבאר, והנה מלאנו כי ה' לזה
לתת את הברכה על הר גרזיים ואת הקללה על הר עיבל, וגם נאמר ובניית שם מזבח לה'
אלהיך (דברים כ"ז ה'), ולזה ספרה לנו תורתנו כי במקום הזה נבר בנה אברהם מזבח וקדש
הוא מני אז, והנה לא קרא שם בשם ה' כי לא שהה שם רק בנה מזבח להקריב קרבן לה',
וכאשר אמרנו.

לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֱהִלָּה בֵּית־אֵל
מִיָּם וְהָעֵי מִקִּדְּם וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:
(ט) וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ וַנְּסֹעַ
הַנְּגִבָה: פ

(י) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם
מִצְרַיִם לַגּוֹר שֵׁם כִּי־כַבֵּד הָרָעַב
בְּאֶרֶץ: (יא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב
לְבֹא

חרגום אשכנזי קג
בית אל, אונד ריכטעטע זיינע
היטטע אויף; בית אל וואר
איהם געגען אבענד, אונד
דיא שטארט עיגענען מאָרגען;
דאָזעלכסט בייטעט ער דעם
עוויגען צו עהרען איינען אַל-
טאַר, אונד לעהרטע אים נאַ-
מען דעם עוויגען. (ט) היע-
רוף רייזטע אברם איממער
מעהר געגען מיטטאַג. (י) עס
ענטשטאַנד איינע הונגערס-
נאַטה אים לאַנדע, דאָ רייז-
טע אברם העראַב נאָך מצרים,
זיך דאָזעלכסט אויפֿצוהאַלטען,

דען דיא הונגערסנאַטה וואַר שווער אים לאַנדע. (יא) אַלס ער גון נאַהע אַן מצרים קאַם
שפראַך

ר ש י

בית אל נמלאת בית אל במערבו הוא
שנאמר בית אל מים: אהלו. אהלה כתיב
בתחילה נטה את אהל אשתו ואמ"כ את
שלו נ"ר: ויבן שם מזבח. נתנבל שעתידין
בניו להבשל שם על עון עבן והתפלל שם
עליהם: (ט) הלוך ונסוע. לפרקים יושב
באן חודש או יותר ונוסע משם ונוטה
אהלו במקום אחר וכל מסעיו הנגבה ללכת
לדרומה של ארץ ישראל והיא ללד ירושלים
שהוא בחלקו של יהודה שנטלו בדרומה
למיעל
של ארץ ישראל להר המוריה שהיא נחלתו בראשית רבה: (י) רעב בארץ. באותה הארץ
לכדה

חרגום אונקלוס

אל ופרסיה למשכניה בית אל מסערבא
ועי ממדינתא ובנא תמן מדבחא קדם יי
ועלי בשמא דיי: (ט) ונטל אברם אויל
ונטיל לדרומא: (י) והיה כפנא בארעא
ונחת אברם למצרים לאתחבא תמן ארי
חקיף כפנא בארעא: (יא) והיה בד קריב
למיעל

ב א ו ר

תיבת ההרה מונדלת בטעם דביע, אף שהיא דנוקה בענין לתיבות מקדס לבית אל, כי
יתכן שאין שם כי אם ההר ההוא, ויהי א"כ נודע מלד עכמו, ולא אמר מקדס לבית אל,
כי אם לתוספת באור, והוא כמו מאמר מוסגר, ויעתק משם ההרה (מקדס לבית אל) ויע
אהלה, ולזה הוכרח בטעם כמשפט, והראב"ע פי' שאברהם נסע ממזרח בית אל למערבו,
ואין לכוונו עם משמעות הכתוב: בית אל מים והעי מקדס, אין המ"ס לסימן מה שממו
כי אם להוראת הלד והפאה שהיתה בית אל למערב המקום ההוא ועי למזרחו, וכן כתוב
ביוסע (ז' ב'), שעי הוא למזרח בית אל, ואין התיבות הללו בית אל מים והעי
מקדס מוסבות על ההר או על האהל הנזכר למעלה, כי הובדלו בטעם אמת,
ולריך לומר שמסר באן מלת ויהי באלו אמר ויהי לו בית אל מים והעי מקדס
ויבן שם מזבח: ויקרא בשם ה', התפלל שם, או קרא בני אדם לעבודת השם:
(ט) הלוך ונסוע הנגבה, לפרקים יושב באן חודש או יותר ונוסע משם ונוטה אהלו במקו'
אחר וכל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של ארץ ישראל והוא ללד ירושלים שהוא בחלקו של יהודה
שנטלו בדרומה של ארץ ישראל הר המוריה שהיא נחלתו, בראשית רבה. (רש"י): הנגבה,
פאת דרום נקרא נגב בעבור רוב היונה הנמלא שם מגודל החום, כי נגב בלשון ארמי יבש, נגיבו
מיא, וה"א אחרונה במקום למ"ד בתחלתה, לכן המלה מלעיל: (י) ויהי רעב בארץ, בארץ
בנין: (יא) הקריב, מסנהו, או הוא עומד ויולא כמ"ש למעלה: הגה נא ידעתי, דעת

תרגום אשכנזי

שפראך ער צו ווינער פרויא שרה: זעהע נון! אדך ווייס, דאס דוא איינע פרויא פאן שא- נעם אנגעוויכטע ביזט. (יב) ווען דרך נון דיא מצרים זעהען ווער- דען, אונד ווערדען שפרעבן: דיעזעס איזט ויין ווייב, זא קאנג- טען זיא מיך אימכריבען, אונד דרך ביים לעבען ערהאלטען. (יג) שפריך ליעבער, דוא זיי- עסט מיינע שוועסטער, דא- מיט מיר גוטעס געשעהע דיר צו ליעבע, אונד איך

ר ש י

לך לך יב

לבוא מצרימה ויאמר אלשרי אשתו הנהנא ידעתי כי אשה יפתמראה את: (יב) והיה כי יראו אתך המצרים ויאמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יהיו: (יג) אמרינא אחתי את למען ייטבלי בעבורך וחיתה נפשי

בגללך

תרגום אונקלוס

למיעל למצרים ואמר לשרי אחתיה דא קען ידענא ארי אחתא שפירח חיוו את: (יב) והיה כד יחווו יתך מצראי וימרון אחתיה דא ויהטלון יחי ויתיה יקיימון: (יג) אמרי קען אחתי את בדיל דייטב לי בדילך

לכדה לנסותו אם ירהרר אחר דבריו של הקדוש ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועבדו משאלי ללא ממנה: (יא) הנה נא ידעתי. מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר בה מתוך לניעות שנשניהם ועבדו הכיר בה ע"י מעשה. ד"א מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מזכורה וזאת עמדה ביופיה. ופשיטו של מקרא הנה נא הגיע השעה שיש לדאג על יסוד ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את ועבדו אנו באים בין אנשים שזורים ומכוערים אחיהם של בונים ולא הורגלו באשה יפה. ודומה לו הנה נא אדני סירו נא (כראשית י"ט): (יג) למען ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:

ב א ו ר

הרמב"ן ז"ל שאין מלת נא מורה על דבר שיתקדש נעת ההיא אבל על כל דבר הווה ועומד יאמרו בן, כי הוא רומז על הענין לומר שהוא עתה נכה, הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, מאז ועד עתה, וכן הנה נא עלרני ה' מלדת (להלן ט"ז ב'), מנעורי ועד היום הזה, וכן הנה נא לי שתי בנות (אס י"ט ט'), כי לא נולדו עתה, ונולס ככה עכ"ל, וכן מתורגם בל"א: וכ' עוד הרמב"ן והכוון בעיני כי זה דרכם למו מעת לאתם עתון ככל מקום היה אומר אחתי היא, כי כן אמר ויהי כאשר הצעו אחי אלהים מנית אחי וגו' (אס כ' י"ג), אבל הנחוב יזכיר זה במקומות אשר יתקדש להם ענין בדבר והנה זרו אותה עתה כאשר לזה לה מתחלה עכ"ל: אח, דגשות תי"ו את להתבלע הנו"ן כי אתה מגורת אחי, (הראב"ע). והנה לומר יאשר אתה, ולנקבה את, ואנקלוס ויב"ע (האמתי המזרגס נ"ר ונ"א) יתרגמו שניהם את, אבל בתרגום הצורה המיוחס ליב"ע יתורגמו שניהם אחת, בתשלום הנו"ן, כמו שהוא בתשלום בתרגום דניאל ועזרא והוא על דרך מלת חטים שרשה חנט שבתרגום עזרא כתוב חנטין (ו' ט' ו' כ"ב), וכן אפיו שרשו אסף, יתורגם אנסוהי (דניאל ג' י"ט): (יב) ואחך יחיו, פי' שיעמידוך בחיים שלא יהרגוך, וכן מלאנו בבנין הנכד החייתם כל נקבה (במדבר ל"א ט'), שפירושו אס העמדתם אחון בחיים. וכן אפיו בבנין הפעיל ואותה החייתי (אס כ"ג ל"ג): (יג) למען ייטב לי בעבורך, יראה שלא אמר לה זאת רק להנלל מסכנת מות, ופי' למען ייטב לי בעבורך שיחיה ולא ימיתוהו, כמ"ג אחר זה וחייתה נפשי בגללך, והוא לתוספת באור: בעבורך, לא יבא לעולם בלא כ"ת על

ה מ ע ר

(יב) ואחך יחיו, לדבתי ידב אכרס כי נפש ארי קצורה בנפשו, ואהבתה עזה מאות, ולזה אמר ואחך יחיו, כלומר ואת תראי במיתתי ולא תמותי עמי, וזה לך מר מאות.

לך לך יב

תרגום אשכנזי קד

ביים לעכען דיניעטוועגען ער- האלטען ווערדע. (יד) אלס נון אברם אין מצרים קאם, זא- הען דיא מצרים דיא פרויא, אונד פאנדען זיא זעהר שאן. (טו) אויך דיא פירשטען דעם פרעה זא הען זיא, אונד ריהם- טען זיא פאר פרעה. דא ווארד דיא פרויא היגענאממען אין

בגללך: * (יד) ויהי כבוד אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד: (טו) ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה והקח האשה

ביח

דא

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יד) ויהי כבוד אברם מצרימה. הי'לו לומר כבוד. מצרימה אלף למד שהטמין אותה בתיבה וע"י שתבעו את המכס פתחו וראו אותה: (טו) ויהללו אותה אל פרעה. הללוה בנייהם לומר הגונה זו למלך: ולאברם

והחקיים נפשי בפחמייכי: (יד) והוה כד עאל אברם למצרים וחזו מצראי ית אחתא יארי שפירא היא לחרא: (טו) וחזו יתה רברבי פרעה ושבחו יתה לפרעה ואדברת

ב א ו ר

ההוראה הזאת, שלא יתערב עם ויאכלו מעבור הארץ (יהושע ה' י"א), וכן בגללך שהו' מענין ההוראה הזאת שפירושו בסנתך, לא יבא ג"כ בלא צ"ח לעולם, שלא יתערב עם כאשר יבער הגלל (מלכים א' י"ד י'): (טו) ויראו אהה שרי פרעה, כי כאשר ראו אותה המלכים אמרו ראוייה זאת לשרים הגדולים (לכן אמר בתחלה ויראו המלכים את האשה), (הרמב"ן), וכן מתורגם בל"א (אויך ראו פירטטען): ויהללו אותה, בנייהם לומר ראוייה היא למלך, לשון רש"י, וזה דעת אונקלוס שאמר ושבחו יתה לות פרעה, או שהללוה אל המלך עכמו ושלח ולקחה. (הרמב"ן): וחקה, מבנין הפעל אף כי לא נמצא ההפעיל ממנו בכתוב, ונכלעה הלמ"ד

ה מ ע ר

(טו) וחקה, יש הבדל בין לקח נכפעל, ולקח בפעל, ובין הקח בהפעל, כי בנפעל ופעל הוראתו רק גל הסרת הדבר ממקומו אם גם לא ביד יקחו, כמו בצורם אלקח (מ"ב ב' ט) אם תראה אתו לקח (שם י') אבל ההפעל נאמר אך על"ל לקיחה ביד כמו יקח נא מעט מים (לקמן י"ח ד'), ה"היקח מגבור מלקוח (ישעי' מ"ט כ"ד) וכל כיוצא בזה, וכן כאן, כי לא באומר ודברים פתו אותה רק ביד חזקה לקחו אותה והביאוה אל המלך. אולם גם בין נלקח ולקח יש הבדל מה לדעתי, כי הנפעל נאמר גם אם ישוב עוד הדבר למקומו הראשון, כמו כי נלקח ארון האלהים (ש"א ד' כ"ב) כי אין ספק שידעו כי לא יניח ה' ארון עוזו ביד זר, אולם הדבר אשר לקח לא ישוב עוד, כמו כי מאיש לקחה (לעיל ב' כ"ג), וכן כי ממנה לקחת (שם ג' י"ט) שאם גם אמר ואל עפר תשובי, הכוונה רק כי יקבר בארץ אבל לא שישוב אליה באותו תואר אשר לקח משם, וכן הכסף אשר לקח לך (זופטים י"ז ב') כלומר על דעתך הוא לקח, כי היא יבנר נחיאשה ממנו, כי לקחו בניך בשני (ירמי' מ"ח מ"ו) שאם גם אמר אחר כך ושנתי את שבות מואב באחרית הימים הנה השבויים אשר נשבו בארץ אויביהם יתמו, ורק בנייהם ישבו לארץ אבותם. וזהו בין תנין דבר אליהו שאמר אל אלישע, כי בתחלה אמר לו שאל מה אעשה לך נטרם אלקח מעמך (מ"ב ב' ט') כי לא רצה אליהו לעורר את אלישע כי לא ישוב עוד אליו ולכן אמר רק אלקח בנפעל, אבל כאשר בקש אלישע פי שנים, ואליהו נתן לו אות אם יראה אותו בעת הפרדו ממנו, אמר אם תראה אותי לקח מאחך (שם י') כלומר אם תראני נפרד ממך באופן שתדע שלא אשוב עוד, אז יהיה כדברך.

בית פרעה: (טז) ולאברם היטיב
 בעבורה ויהי לו צאן ובקר
 וחמרים ועבדים ושפחה ואתנת
 וגמלים: (יז) וינגע יהוה ואת
 פרעה נגעים גדלים ואת ביתו
 על דבר שרי אשת אברם:
 (יח) ויקרא פרעה לאברם ויאמר
 מה זאת עשית לי למה לא
 הגדת לי כי אשתך הוא: (יט) למה
 אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי
 לאשה ועתה הנה אשתך קחולך:
 (כ) ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו
 אתו ואת אשתו ואת כל אשר-

דאזוהו דרעס פרעה. (טז) דעם
 אברים אבער ערצייגטע מאן
 גוטעס אום איהרענטוויללען,
 אינד ער ערהיעלט שאאפע
 אונד רינדער אונד עזעלן,
 קנעכטע אינד מענדע, עזע-
 לינגען אונד קאמעעלע.
 (יז) דער עוויגע פלאגטע היע-
 רויף פרעה אונד זיין הויז מיט
 גראסען פלאגען וועגען שרי,
 דעם אברם'ס פרויא. (יח) דא
 ליעם פרעה דען אברם רופען,
 אונד שפראך: וואס האסט
 דוא מיר געטהאן? ווארום
 האסט דוא מיר ניכט געזאגט,
 דאס זיא דייע פרויא איזט?
 (יט) ווארום האסט דוא גע-
 שפראכען: זיא איזט מיינע
 שוועסטער? דא נאהם איך
 זיא מיר צור פרויא. נון אבער
 היער איזט דייע פרויא, נים

זיא, אונד געהע הינוועג! (כ) אונד פרעה בעפאהל אייניגען מענערן איבער איהן,
 דאס זיא איהן אונד זיינע פרויא אונד אללעם, וואס ער האטטע, געלייטעטען.

תרגום אונקלוס

ר ש י

אחתי היא ודברית יחה לי לאנתו וכען דהא איתתך דבר ואיזיל:
 (כ) ופקיד עלוהי פרעה גוברין ואלויאו יחיה וית אחתיה וית כל די ליה:

(טז) ולאברם היטיב. פרעה בענורה:
 (יז) וינגע ה'. במכת ראיתן לקה שהשמיש
 קשה לו נראשית רבה: על דבר שרי.
 על פי דבורה. אומרת למלאך הכ והוא
 מכה: (יט) קח ולך. לא כאבימלך שאמר
 לו הנה ארני לפניך אלא אמר לו לך ואל
 תעמוד שהמלכים שטופי זכה הם שנאמר
 חרמת פוסים זרמתם (יחזקאל כ"ג):
 (כ) וילו עליו. על אודותיו לשלמו ולשמרו:
 וישלמו. כתרנומו ואלויאו:

ב א ו ר

הלמ"ד בדגש הקו"ף: (טז) ולאברם היטיב, פרעה בענורה, (רש"י), ושנ היטיב על פרעה
 הנזכר בסוף הפסוק הקודם, וכן תיב"ע, ויש לפרש היטב המיטיב, וכן מתורגם כל"א: על דבר,
 ענינו כמו בעבור: (יח) ויקרא פרעה לאברם, יחנן כי בנא הנגעים פתאום עליו ועל ביתו
 בעת אשר לוקחה שרה אל ביתו הרהר בדעתו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו ושאל אותה
 והגידה כי היא אשתו ולכן קרא לאברם והאשים אותו. (הכמכ"ן): (כ) ויצו עליו פרעה